

Համայնքի ընդհանուր նկարագրություն

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

Գավառ քաղաքը Գեղարքունիքի մարզի վարչական, կրթական եւ մշակութային կենտրոնն է:

Ներկայիս Գավառ /տարբեր ժամանակներում՝ Նոր Բայազետ, Կամո/ քաղաքի եւ նրա շրջակա գյուղերի բնակիչների մեծ մասը վերաբնակեցվել են հին Բայազետից, որը պատմական Հայաստանի հիշարժան բնակավայրերից մեկն էր՝ իր բերդով, եկեղեցիներով, սրբավայրերով, հերոսական անցյալով:

Գավառ քաղաքն, ինչպես նաեւ իր տարածաշրջանը, ըստ Անանիա Շիրակացու «Աշխարհացույցի», մտել է Մեծ Հայքի Սյունիքի նահանգի մեջ: Գավառ քաղաքի բնակատեղին գոյություն է ունեցել մ.թ.ա. 8-րդ դարում: Քաղաքը հիմնադրվել է Ուրարտական թագավոր Ռուսա 1-ի կողմից /մ.թ.ա. 735-713թթ./, որի ապացույցն է Գավառի «Դարի գլուխ» կոչված դամբարանադաշտում հայտնաբերված մ.թ.ա. 732թ. սեպագիր արձանագրությունը: Հնագիտական պեղումներից պարզվեց, որ այս տարածքը մ.թ.ա. 2-1 հազարամյակից եղել է բնակեցված: Քաղաքը բնակեցված է եղել նաեւ Արշակունիների թագավորության ժամանակահատվածում /66-428թթ./:

Գաղթական բայազետցիները Գավառ պատմական ավանի տեղում 1830թ. Հիմնեցին Նոր Բայազետ բնակավայրը: Գավառը 1830թ. դառնում է Հայաստանի կարելուր տնտեսական կենտրոններից մեկը, իսկ 1960 – 1991թթ. քաղաքում կառուցվեցին բազմաթիվ արդյունաբերական ձեռնարկություններ, փողոցները ասֆալտապատվեցին եւ լուսավորվեցին, կառուցվեցին բազմաթիվ բազմաբնակարան շենքեր, բարելավեց ժողովրդի կենսամակարդակը:

ԲՆԱԿԼԻՄԱՅԱԿԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Կլիմայական պայմանների տեսանկյունից տարածքը բաժանվում է երկու՝ բարեխառն՝ երկարատեւ տաք ամառներ եւ ցուրտ ձմեռներ ունեցող գոտիների, որոնք համապատասխանաբար բնորոշ են լեռնատափաստանային եւ լեռնամարգագետնային գոտիների:

Կլիման ձմռանը ցրտաշունչ է, ամռանը՝ զով: Մթնոլորտային տեղումների տարեկան միջին քանակը 450մմ է: Արեւային օրերի քանակը տարեկան կազմում է մոտ 320 օր: Ունի բազալտի չափավոր պաշարներ: Հարուստ է հանքային ջրջերով: Մեծ գետը Գավառագետն է, շրջանի տարածքում է գտնվում Ակնա լիճը:

ԱՇԽԱՆԶԱԳՐԱԿԱՆ ԴԻՐՔԸ՝

Գավառը՝ իր մեծակա տարածքով գտնվում է Սեւանի ավազանի արեւմտյան մասում, Գեղամա լեռնաշղթայի արեւելյան լանջերին՝ 7-8 բալանոց սեյսմիկ գետում: Գավառագետի ավազանի տարածքի մոտ 80% -ը գտնվում է մինչեւ 2000մ բարձրության

վրա, ամենաբարձր լեռնագագաթը Աժդահակն է՝ 3598մ բարձրությամբ: Հեռավորությունը մայրաքաղաքից՝ 98կմ,

ՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ՝

Տնտեսության հիմնական ճյուղը գյուղատնտեսությունն է, սակայն աշխուժություն է նկատվում նաև առևտրի եւ արհեստագործության շրջանում: Հաճախակի են երաշտի տարիները:

ՉԵՌՆԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ՝

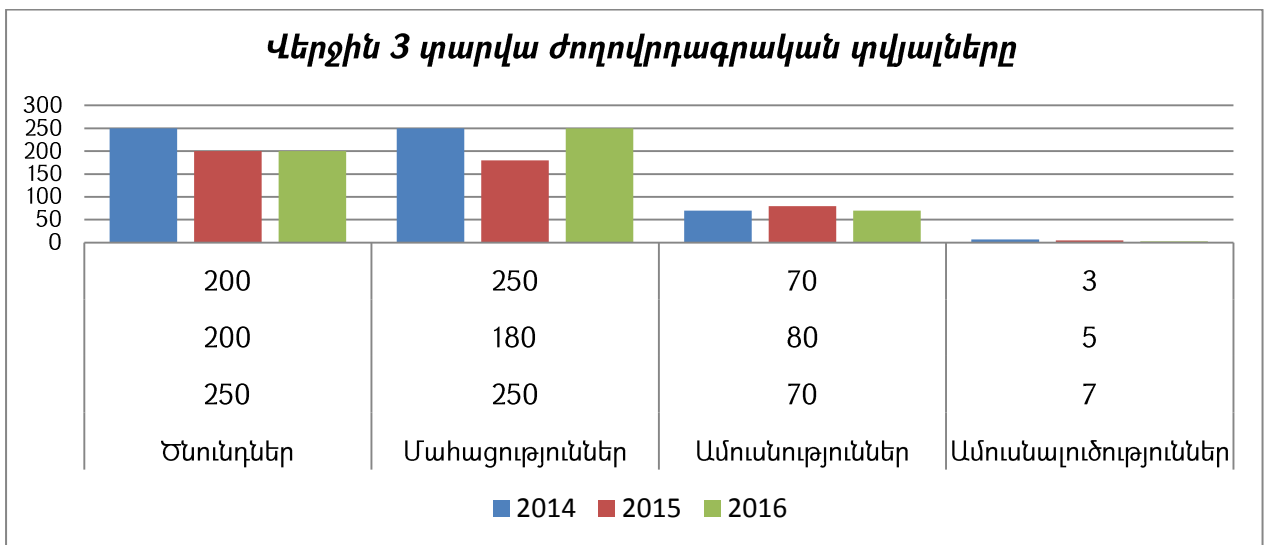
Գավառ համայնքը ժամանակին հանդիսացել է արդյունաբերական հզոր կենտրոն: Քաղաքում գործել են յուղ-պանրի, ավտոնորոգման, կաբելի, սարքաշինական, «Մեւան» հանքային ջրերի, փայտամշակման գործարանները, տրիկոտաժի, կարի, կոշիկի ֆաբրիկաները, մսի կոմբինատը, «Դիպոլ» արտադրական միավորումը: Սակայն այսօր արտադրությունը ամբողջովին դադարեցված է: Այժմ քաղաքում հաշվառված են եւ գործում են արտադրական, սպասարկման մասնավոր ձեռնարկություններ և անհատ ձեռներեցներ:

ԺՈՂՈՎՐԴԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ՝

Գավառ համայնքում 2016 թվականի դրությամբ հաշվառված է 29057 բնակչություն, որից տղամարդ՝ 16649, կին՝ 12408, 0-18 տարեկաններ՝ 5957, տնային տնտեսությունների թիվը՝ 6950: Ըստ սեռահասակային դասակարգման՝ տղամարդիկ կազմում են բնակչության 57.3% -ը, իսկ կանայք եւ աղջիկները՝ 42,7 %-ը:

Համայնքի վերջին 3 տարվա ժողովրդագրական տվյալները՝

Տարի	Ծնունդներ	Մահացություններ	Ամուսնություններ	Ամուսնալուծություններ
2014	250	250	70	7
2015	200	180	80	5
2016	200	250	70	3

Բնակչության տարիքային կազմը`

<i>Բնակչության տարիքային կազմը` ըստ տարիքի</i>	<i>Բնակչության թիվը</i>	<i>0 - 6</i>	<i>7 - 17</i>	<i>18 եւ ավելի</i>	<i>Այդ թվում` Փախստականներ</i>	<i>Այդ թվում` Հաշվանդամներ</i>	<i>Տնային տնտեսություն</i>
<i>Բնակչության թիվը</i>	29057	937	5020	23100	-	1510	6950

ՀԱՄԱՅՆՔԻ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆԱԲԵՐԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԵՎ ԱՐԴՅՈՒՆԱԲԵՐԱԿԱՆ ԱՐՏԱԴՐԱՆՔԸ, ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՍՊԱՌՄԱՆ ՇՈՒԿԱՆԵՐ

Գավառ քաղաքում 2014 թվականից իր գործունեությունն է սկսել «Սեւան» հանքային ջրերի գործարանը, որը սակայն ամբողջ հզորությամբ չի աշխատում, սպառման հիմնական շուկա է հանդիսանում ՀՀ-ը:

Համայնքում գործում են նաև մի քանի փոքր կոշիկի արտադրամասեր-կոոպերատիվներ, որոնց սպառման հիմնական շուկան Գավառն է իր տարածաշրջանով, բայց արտադրանքի որոշ մասը նաեւ արտահանվում է: Գավառում գործում է նաև լիմոնադի արտադրամաս, որի սպառման հիմնական շուկան Գեղարքունիքի մարզն է:

Գավառում գործում է նաև տրիկոտաժի փոքր արտադրություն:

Կաթնամթերքի մթերման կետ:

Գավառում գործում են նաև մի շարք հացի փոեր եւ թխվածքի արտադրամասեր, որոնց սպառման հիմնական շուկան Գեղարքունիքի մարզն է:

Առկա է նաև հացահատիկի վերամշակման արտադրամաս, որը սակայն իր գործունեությունը ծավալում է մասնակի:

ՀԱՄԱՅՆՔԻ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԱՐՏԱԴՐԱՆՔԸ ԵՎ ԾԱՎԱԼՆԵՐԸ, ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՍՊԱՌՄԱՆ ՇՈՒԿԱՆԵՐ

Աշխարհագրական եւ բնակլիմայական դիրքից ելնելով համայնքում որոշ առումով արդյունավետ է գյուղատնտեսությամբ զբաղվելը: Բնակչության մոտ 31% -ը զբաղվում է հենց այս ոլորտով. գյուղացիական տնտեսությունները հիմնականում զբաղվում են ցորենի, գարու, կարտոֆիլի, կաղամբի, կորնզանի, առվույտի, պտղի եւ այլ բանջարանոցային կուլտուրաների մշակությամբ, որոնք խիստ զգայուն են շրջակա միջավայրի նկատմամբ եւ մեծապես կախված` բնության քմահաճույքից: Անասնապահությամբ զբաղվողներն արտադրում են կաթ, միս, բուրդ, ձու եւ մեղր:

ԶԲՈՍԱՇՐՋԱՅԻՆ ՀԵՏԱՔՐՔՐՈՒԹՅՈՒՆ ՆԵՐԿԱՅԱՅՆՈՂ ԲՆԱԿԱՆ, ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԵՎ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՀՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐ

Գավառը Հայաստանի հնագույն բնակավայրերից է:

Գավառի համար բնական մշակութային կոթողներ են հանդիսանում ներքոնշյալները, որոնք ըստ հնության հետեյալներն են.

✓ *Չորամիջի գերեզմանատուն* գտնվում է քաղաքի ամենահին` Բանդի թաղի եզրին, Ղշլաղ տանող խճուղու կողքին, գետի ձախ ափին

✓ Խաչերի թաղ քաղաքի հարավ-արեւմտյան թաղամասն է. ըստ տեղեկությունների, ինչպես նաեւ անունն է ցույց տալիս, անցյալում այստեղ եղել են մի խումբ խաչքարեր, դրանցից միայն մեկն է հայտնաբերվել, ըստ թվագրության՝ 13-րդ դար

✓ <Շարի գուխ> այսպես է կոչվում քաղաքի՝ դեպի կենտրոն առաջացած քարափի վրայի հարթությունը, որի

եռանկյունաձեւ մասում եղել է նախաուրարտական բերդ-շենը: Այն միջնադարում վերածվել է գերեզմանատան, ուր կա նաեւ հասարակ քարերով շինված մի մատուռ՝ Սուրբ Ստեփանոս անունով: Եռանկյունու արեւմտյան մասում պահպանվում են հիանալի քանդակներով խաչքարեր: Այստեղ առանձնանում է Ս.Աստվածածնի մոտի խաչքարը, Գավառի առվի եւ եկեղեցու շինությանվերաբերյալ կարելուր առձանագրությամբ / 1374 թվական/

✓ Սուրբ Հովհաննէս մատուռ, որը գտնվում է քաղաքից Արծվաքար տանող ճանապարհի եզրին, շինված է փլված ժայռաբեկորներից կազմված նեղ անցքի մեջ, որի մեկ պատն է միայն շարված: Ներսում դրված մի խաչքարի վրա էւ դիմացի մեծ ժայռաբեկորի երեսին կա արձանագրություն:

Գավառի համար մշակութային արժեքներ են հանդիսանում նաեւ եկեղեցիները.

✓ Գավառի Սուրբ Աստվածածին եկեղեցի, որի կառուցումը սկսվել է 1902 թվականին: Սուրբ Աստվածածինը Գեղարքունիքի մարզի մայր եկեղեցին էւ առաջնորդարանն է, որն օծվել է 1905 թվականին: Առաջին պատարագը մատուցել է Խրիմյան Հայրիկը

✓ Գավառի Սուրբ Կարապետ եկեղեցի. կառուցվել է 1848թ. Բայազետից ներգաղթաց բնակիչների կողմից: Տվյալներ կան նաեւ եկեղեցին 1838թ. կառուցվելու վերաբերյալ: Որոշ մասնագետներ նշում են, որ նախկինում այդ վայրում եղել է եկեղեցի, բայց միայն 1865թ. է կառուցվել Ս. Կարապետ եկեղեցին սրբատաշ քարերով: 2012 թվականին եկեղեցին վերանորոգվեց եւ վերաբացվեց՝ 106 տարվա լուսությունից հետո իր դռները բացելով հավատավորների առջեւ: Եկեղեցին բազիլիկ ոճի է

✓ Հացառատի Սուրբ Աստվածածին եկեղեցի. կառուցված է սրբատաշ գորշ տուֆով, եկեղեցին եռաբսիդ է, արտաքուստ եռանիստ խաչաթելերով: Անցումը գմբեթի ութանկյուն թմբուկին տրոմպային է: Մուտքերն արեւմուտքից եւ հարավից են: Կառուցման ճշգրիտ ժամանակը հայտնի չէ: Արեւմտյան ճակատի 1893թ.-ի արձանագրության մեջ հիշատակվող 898թ. հավանաբար վերանորոգման թվականն է, քանի որ եկեղեցին իր տիպով, դեկորատիվ տարրերով /լուսամուտների երեսակալներ/

բնորոշ է VII դարին: Եկեղեցուն հարավից կից է Սուրբ Գրիգոր եռանավ բազիլիկը՝ XIX դար

✓ Արծվաքարի Սուրբ

Աստվածածին եկեղեցի. 19-րդ դարի բազիլիկ ոճի կառույց, հողե տանիքով, որի հարակից տարածքում 1999 թվականին արծվաքարցի բարերար Խաչիկ Սիմոնյանի կողմից կառուցվել է նոր Սուրբ Աստվածածինը

Գավառի կենտրոնական մասում են գտնվում Հայրենական Մեծ պատերազմի հուշարձանը եւ Բաղիկ Բաղիկյանի, Հովհաննես Մարութանյանի ու Սամվել Քոչարյանցի կիսանդրիները:

2015թ-ին Գավառում տեղադրվել է նաև բայազետցի բարերար Հայրապետ Խաչատրյանի՝ Կոլոտ Հայրապետի բրոնզաձույլ արձանը:

Համայնքի մշակութային արժեք է հանդիսանում նաև հիմնանորոգման փուլում գտնվող կենտրոնական հրապարակը եւ քաղաքի անձնագիր հանդիսացող հուշարձանը, որոնք առաջիկայում կամբողջացնեն Գավառի մշակութային կոթողների պատկերը:

Գավառը որպես զբոսաշրջային հետաքրքրություն ներկայացնող համայնք առանձնանում է նաև այլ բնորոշիչներով.

Գավառի երկրագիտական թանգարան

Գավառի երկրագիտական թանգարանում ներկայացված են Հայաստանի մասնավորապես Գավառ քաղաքի պատմությանը նվիրված հետաքրքիր կտավներ, գորգեր, հին բնակավայրերի վերարտադրություններ, մարզի եւ Մեանա լճի պատմությանը նվիրված այլ նմուշներ:

Խոհանոց

Կարմիր ցորենից պատրաստվող ավանդական հացը սննդային մեծ արժեք ունի եւ դիտարկվում է որպես բիո: Գաթան, շաքար-լոխումը եւ փախլավան, որոնք Գավառին բնորոշ խմորեղեններ են Աղաջրի մեջ առանց համեմունքների եփած իշխան ձուկը մարզին յուրահատուկ ճաշատեսակներից մեկն է: Քյուֆթան Գավառի ամենահայտնի ճաշատեսակն է, որը պատրաստվում է փայտի վրա ծեծած մսից, որից պատրաստում են գնդեր եւ եփում ջրում:

**ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ, ՆԱԽԱԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԵՎ ԱՐՏԱԴՐՊՐՈՑԱԿԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ
ՀԱՍՏՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ, ԲՈՒՀ-ԵՐ**

Նախադպրոցական հաստատություններ	Խմբերի քանակը			
	Կրտսեր խումբ	Միջին խումբ	Ավագ խումբ	Նախատեսված /երեխա/
Գավառի թիվ 3 մանկապարտեզ ՀՈԱԿ	1	1	1	90
Գավառի թիվ 4 մանկապարտեզ ՀՈԱԿ	1	1	2	120
Գավառի թիվ 5 մանկապարտեզ ՀՈԱԿ	1	-	1	60
Գավառի թիվ 7 մանկապարտեզ ՀՈԱԿ	1	1	2	120
Գավառի թիվ 8 մանկապարտեզ ՀՈԱԿ	-	1	1	60

Արտադպրոցական հաստատություններ	Խմբեր/դասարաններ/երեխաներ		
	Խումբ/դասարան	Երեխաների թիվը	Նախատեսված /երեխա/
Գավառի Ուսուցողական կենտրոն ՀՈԱԿ	8	156	180
Գավառի Մանկապատանեկան ստեղծագործական կենտրոն ՀՈԱԿ	7	125	150
Գավառի Երաժշտական դպրոց ՀՈԱԿ	24	191	200
Գավառի Արվեստի դպրոց ՀՈԱԿ	27	403	430
Գավառի Դուդուկի մասնագիտացված ՀՈԱԿ	5	21	40
Գավառի Մարզադպրոց ՀՈԱԿ	10	210	230

Մշակութային հաստատություններ	Ընդհանուր տվյալներ			
	Գրքային ֆոնդ	Տարեկան հաճախումներ	Ընթերցողներ	Գրքածածկ
Գավառի Քաղաքային գրադարան ՀՈԱԿ	87831	24700	5160	75270
Գավառի Մշակույթի տուն ՀՈԱԿ	-	-	-	-

	Նախադպրոցական հաստատություններ	Հիմնական դպրոցներ	Ավագ դպրոցներ	Քոլեջներ	Բուհեր
Հաստատություններ	5	7	1	2	1
Ուսանողներ/երեխաներ	413	2080	116	106	2000
Մանկավարժներ/դասախոսներ	20	256	28	36	250
Տնօրեններ	5	7	1	2	1
Դասարաններ/խմբեր	15	121	12	16	96
Գրադարաններ	-	7	1	2	2
Լաբորատորիաներ	-	7	1	4	9
Քանի հոգու համար է նախատեսված	600	3500	500	700	2600

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ (ԸՍՏ ՏԵՍԱԿՆԵՐԻ)

	Բժշկական կենտրոն	Պոլիկլինիկա	Կլինիկա/առողջության կենտրոն	Ատամնաբուժարան	Դեղատուն
Հաստատություններ	1	1	1	9	11
Բժիշկներ	48	30	3	15	-
Քանի հոգու համար է նախատեսված	85	500/օր	-	-	-
Աշխատակազմ	193	90	5	20	15

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՆՊԱՍՏՆԵՐԻ ՀԱՄԱԿԱՐԳՈՒՄ ԳՐԱՆՑՎԱԾ ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐ

	Ցուցակում ընդգրկված	Վճարման ցուցակում ընդգրկված	Միանվագ օգնության ցուցակում ընդգրկված
Ընտանիքների թիվը՝ 01.01.2017թ.	949	174	80

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹՅԱՆ ՄԱԿԱՐԴԱԿԸ

	<i>Գրանցված աշխատանք փնտրող</i>	<i>Գրանցված գործազուրկ</i>	<i>Զբաղվածության պետական ծրագրում ընդգրկված</i>	<i>Աշխատանքի տեղավորված</i>
<i>Մարդ` 01.12.2015թ.</i>	94	1152	-	-
<i>Մարդ` 01.12.2016թ.</i>	74	1117	84	104

